

KAONDE
ZAMBIA

Kalulu ne Nzovu

Kalulu ne Nzovu

MSB - 1859

T. Vundamina yewatuntulwile uno buku
mu kiKaonde.

H. Maunga yewanembele bipikicala.

Published by

The Department of Community Development.

1967

NOV 5 - 1969

Kalulu ne Nzovu

Kitango 1

Kala kene Kalulu wailang mungye. Amwa mungye wajanga bipangwa ne bishu. Nzovu naye waikalanga monka mwa mungye.

Kalulu kechi wa yukile amba Nzovu wajinga kwipi ine.

Wa umvwangatu amba kwajinga Nzovu. Kechi wa yukile bukata bwa Nzovu ine. Wa tanangatu mo a nyantawilenga Nzovu.

Amwa monka mu jisaka mwajinga ne mukola. Nzovu wa tomanga mema monka mu yewa mukola.

Mu mukola mwaikalanga ne Kyovwe. Kyovwe wajinga mulunda wa kwa Kalulu. Ba umvwananga bingi bulongo.

Nzovu naye waji mulunda na kyovwe.

Kitango 2

Mwela wa mebele byo a fwenyenyenga
kwipi Nzovu watendekele kutema bujimi
bwanji.

Bwaji bujimi bwa mebele bo atemenenga.
Wajiminengamo ne tu mataba ne tu nyimu.

Mayoo kajo ka mene bingi bulongo.
Ba byana bavula ba mwene kajo ka ba
Nzovu. Ba vula bamu kumbilwenga bingi.
Basakilengatu amba kajo inge kajinga kabo.

Kitango 3

Juba jimo Kalulu wafwile nzala. Waile
na ku keba kajo mungye monka. Byo ailenga
wa mwenetu kebuu. Ke ku bujimi bu
katampe.

Kalulu wa kuminye bingi amba,
'Amiwa monka ngikajila muno nkyangye
ku mona kya mu iwe tundu ine.

'Apo kampe bo bujimi bwa kwa Lesa bo
ba tongaula bantu. Pano bino nzala ya
nkwata bingi.

'Inge nkeye ko mulungu wiya nsa ku
katola mo byonse byo nsaka. Amiwa mbena
kuyanda na nzala.

'Nanchi kajo kalumbamatu kuno.'

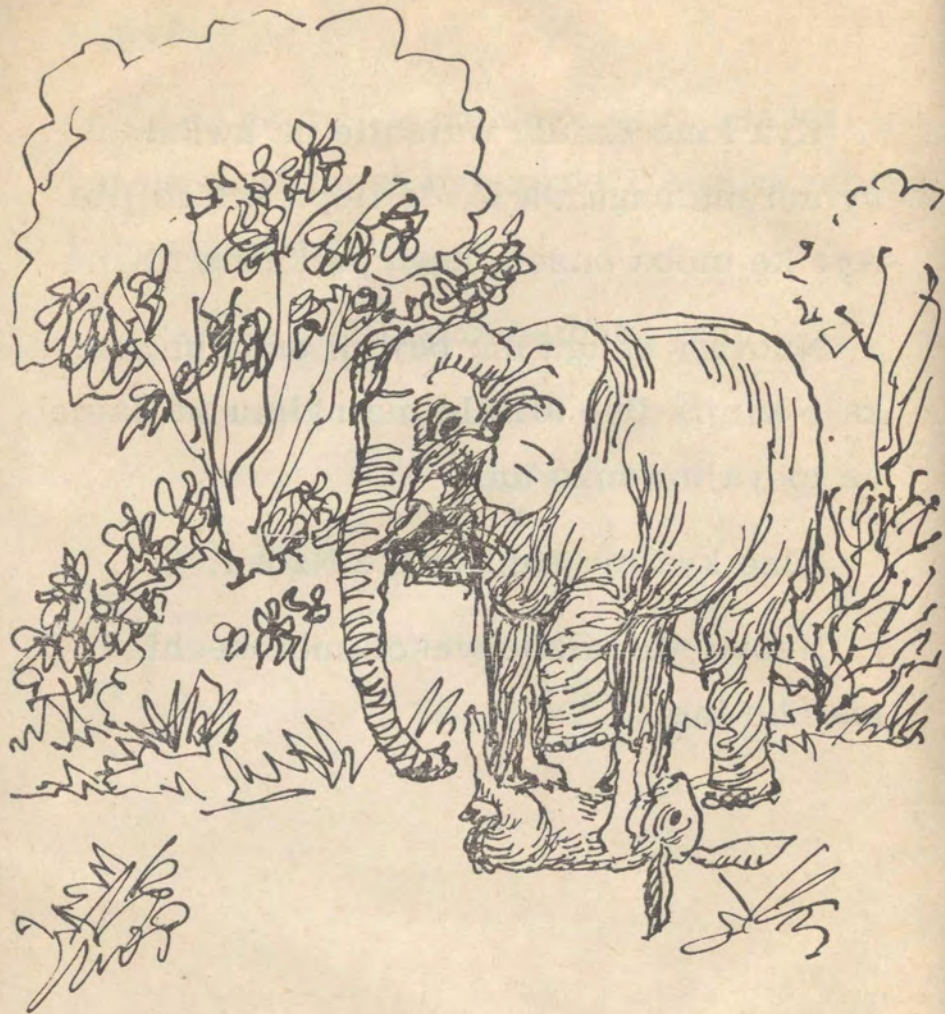
Kitango 4

Kya kine Kalulu waishile na kwiba
nyimu mulungu wa londejilepo kya ibijile.
Aye ke moba onsetu kuya na kwiba nyimu.

Nzovu wajinga mu bujimi enda umona
kajo kanji. Byo afikile mu nyimu wa taine
be ipoya mwanzo umo.

Kino kya mu kankamike Nzovu.

Nzovu wa vulajenyeko amba kechi
mambo ine.

Kalulu kechi wikilekele kwiya ine.
Nyimu yailenga na kupwa pa juba pa juba.

Nzovu po ambile amba,
'Nafwainwa ku kwata unjila kajo kami
kwakubula lusa.'

Kalulu walangulukanga amba nzovu wa
bayatu no mutumba. Nzovu naye kechi wa
konsheshe ku mona Kalulu ine. Kalulu wa
kepeshe.

Kitango 5

Juba jimo Kalulu wa bandamine saka eba nyimu. Byo ainukile wa mwene kyulu saka kyenda mu bujimi.

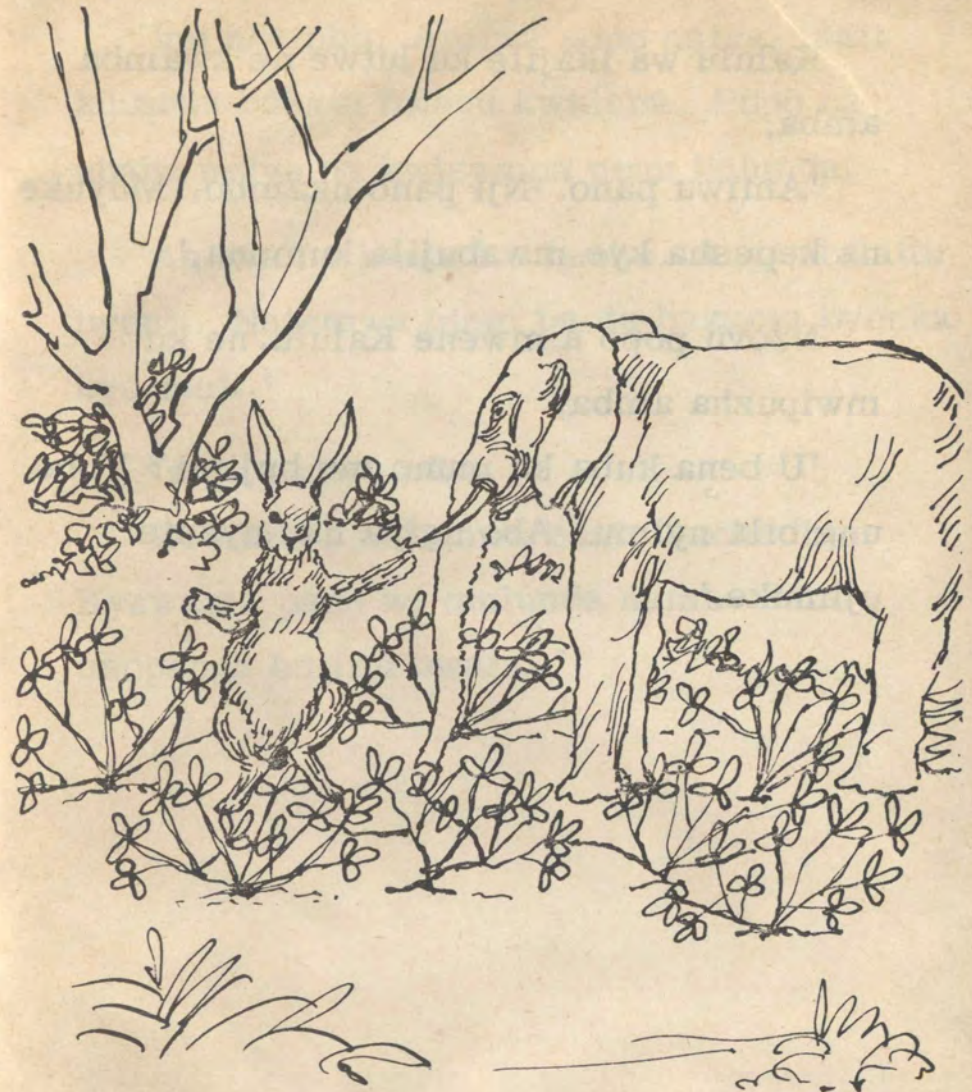
Kepo a vulukile bu kata bwa Nzovu. Ba mu bujilenga amba Nzovu wa bayatu no kyulu.

Kalulu wa nyemene lubilo kufuma mu bujimi. Wajile wazhokoloka byulu bya vula tu.

Apa mino kaiye kwi Nzovu mu mpunzha ingi.

Wa fikiletu amba,
'Mutende mwane ba Nzovu.'

Nzovu kechi wa mwene ka mwi mwinengane. Wa umvwinenga ka jiwi.

Wa kenkentele ku mona nanga kintu ne.

Kalulu wa ikajile ku lutwe ne kwamba
amba,

'Amiwa pano. Nji pano nkambo. Muyuke
na kepesha kyo mwabujila kumona.'

Nzovu popo a mwene Kalulu, ne ku
mwipuzha amba,

'U bena kuba ka muno mu bujimi? Yobe
ungibila nyimu. Abo ngiya nku nyante
ujimuke.'

Kalulu mba,

'Ine nkambo. Amiwa popo naiya. Naji
kumona bukata bwenu kwalepa. Popo na
ubana ngiye na kwisampa nenu bulunda.

'Amiwa ne kantu kacheche. Angi ntalaitu
byonji. Natemwa bingi bantu bazama byonka
byo muji.'

Nzovu naye amba,

'Ne amiwa natemwa bantu bacheche.
Kyawama pano wi mulunda nami. Pano
usopenga bujimi bwami.'

Kitango 6

Kalulu ne Nzovu baikajilenga pamo.
Nzovu wanyinyichilenga mba Kalulu uji
bingi na bukope.

Nzovu amba,

'Obewa Kalulu wa ngalulatu ke ne
mukwenu amu? Mute yense ulalatu tulo.
Kajivumo konka loto na kajo kami.

'Nkyangye ku ku monapo waya nangwa na
sekwila nyimu ine. Ku mema nako kechi
wayuka ko ine.'

Kalulu aye amba,

'Amiwa ŋingila bingi. Na konsha ku
pwisha ku sekwila nyimu yonse mu moba
abiji.

'Pano bino inge ka nsekwile kechi
mwafwainwa kwiya ko ine. Mwafwainwa
kwiyatu kana na pwisha.'

Kitango 7

Juba joba umvwanene ku sekwilamo nyimu jafikile. Lukelokelotu Kalulu wa bombokele kuya ku mukola. Wa ile na ku mona Kyovwe amba amu kwasheko ku sekwila nyimu yanji.

'Webo Kyovwe wiye unkwashoko ku sekwila nyimu. Nsa kuka kupapo inge napoya yonse.'

Kyovwe waile na ku kwasha Kalulu. Wa pwishishe kusekwila mu moba abiji.

Aye Kalulu kechi wa sebezele ko ine.
Nzovu wa pichile ko kwaingijile Kyovwe.

Aye kechi wayukile amba Kyovwe wa
ingila po ine. Wa ubiletu amba Kalulu.
Nzovu wa kuminye bingi. Byo abwelele wa
kasebezele nangovu.

Naye wa ka sekwijile kibese kya kibundu
kya nyimu kyashajileko.

Kimye kya ku poila mo nyimu kya fikile.
Kalulu waile na ku bula Kyovwe amba a
poye nyimu yonse.

Ba ingijile pamo bonse. Ba yuzhizhe
masaka a vula. Kalulu wa sendele onse wa
kafya.

Kalulu wa kafile masaka mu mavunda.
Wa chiine kufya kwipi na mukola amba
Kyovwe wa keya kuja.

Amwa mu mavunda nyimu ya ikajile tu
bulongo.

Byo bwakile likelo Nzovu waile ku
kibundu kyanji. Kalulu naye wa londejile.
Nzovu wa sakilenga ku poya byimu yanji.
Wa tainetu yonse beipoya.

Kalulu wa bepelenga ku kumya. Wa
kuminyenga bubela amba,

'Ha! Njanyi wa uba bibye Nkambo?'

Nzovu kechi wa ambilepo ne. Bulanda
bwa mukwachile mambo ngovu yanji ya
onaukiletu. Kalulu wa ambile amba,

'Nkambo nsa ku keba waiba nyimu yenu.
Mpai lutambo nkamukase mu lubunda. Inge
na mukasa ku kulu nangwa mu lubunda apa
mino mwiye mu mukoke. Mwiye mu
mukokele kunzubo yenu, nkambo.'

Uno mulanguluko wasekeshe Nzovu.
Nzovu washikwile lutambo wapa Kalulu.

Kalulu waile ku mukola kwi mulunda
nanji Kyovwe. Kalulu wataine Kyovwe saka
a tekapo ka kashima na nkunde.

Byo ba pwishishe kuja nshima Kalulu wa
tendekele kwitota ngovu. Wa ambijile
Kyovwe amba,

'Mbai anweba ne mukokatu nobe mwana
mukazhi. Nji na ngovu. Mwabayatu kapofu.'

Kyovwe muchima wapile munda.

Kepo a ambijile Kalulu amba,

'Nanchi twi koke. Obewa ka muntu
kacheche wi lundumikenga ne amiwa.

'Kino kintu amiwa Kyovwe kyauba nobe
bivumbi. Bonse bantu muntanda bangyuka
mba ne "Nkanda myaka." '

Kalulu wa kashile Kyovwe ku kulu.
Bukiji bukijitu kalulu waile kwi Nzovu amba,
'Nkambo, lelo ngivi na mukwata. Twayai
muka mu koke. Na mukasa ku kulu.'

Nzovu wa putuminenga na bukaji.
Ponkapo wa kundumukile ne bichi enda
uchimauna ku londela Kalulu. Kalulu wa
shikwile lutambo wapa Nzovu amba akeke
ngivi.

Ponkapo ne mukokomena wa tendekele.
Ka Kalulu saka kaji pakachi aku Nzovu aku
Kyovwe. Kafwa tuseko ke olola. Ololwe!!

Lutambo byo a sunkenetu Kyovwe
wajimbile mu mabwe ne mizhazhi ya mato.

Nzovu naye pa kumvwa lutambo wakosa
wa nyanchile mashimba munshi ya
kabandaulu.

Be kokele mute yense. Kyovwe
wavundankenye ne mema onse mu mukola.
Masabi, biwele ne ba nsununyi bonse ba
kuminye amba kampe Kyovwe wakonya.

Ku mutunta kwajinga Nzovu bichi byonse
bya tupaukile. Nsono yonse yapile ne
kujika.

Be kankelwekotu. Bonse ba
lalazhaminetu saka ba pemashika.

Nzovu wa imene amba,

'Leka nki mu mone ngivi. Apa mino na
mu shikuletu namwango na mu make panshi.'

Nzovu wa kalabijile mu manungo.
Walondejilenga kwaile lutambo. Wa taine
mulunda nanji Kyovwe. Nzovu amba,

'Mbai yenu mwangibila nyimu yami.
Mambo ka kyo mwaubila bibye? Naubile
namba mwi bakwetu.'

Kyovwe amba,

'Amiwa ne mulunda nobe. Bipe byami
byobyobe. Kabuji byobe byo byami.

'Pano inga na iba byepi? Kalulu wa mbujile mba nyimu yajinga yanji. Twa ka sekwijile bonse.

'Kabiji twa ka poile yonse bonse. Yonsetu wa sendele. Ukyangye ku mpapo. Kino kintu kyanguba bingi bumvu.'

Kepo be sambile mba nanchi kalulu wa bubela. Bazhingijile bingi amba,

'Inge twa mumona kalulu tusa ku mu make pa jibwe.'

Bonse ba kokele. Kafwapo wa konsheshe kuya na kukeba kalulu ine. Mukokomena byoailenga nakupwa kalulu wa nyemejile mu mavunda.

Mo mo a kafile masaka a yula nyimu. Kalulu waikajile monka mungye mu ma vunda saka aja nyimu yo aibile.

Nzovu nangwa Kyovwe kechi ba monagenepo ne Kalulu jibiji ne. Nzovu ne pano u kikeba Kalulu.

Kabiji Kalulu uchina bonse babiji Kyovwe ne Nzovu. Kalulu kechi uya ku mema ine uchina Kyovwe.

Bubela bushinkisha mashinda.

Hare tricks the Elephant.

Kaonde

1023 K